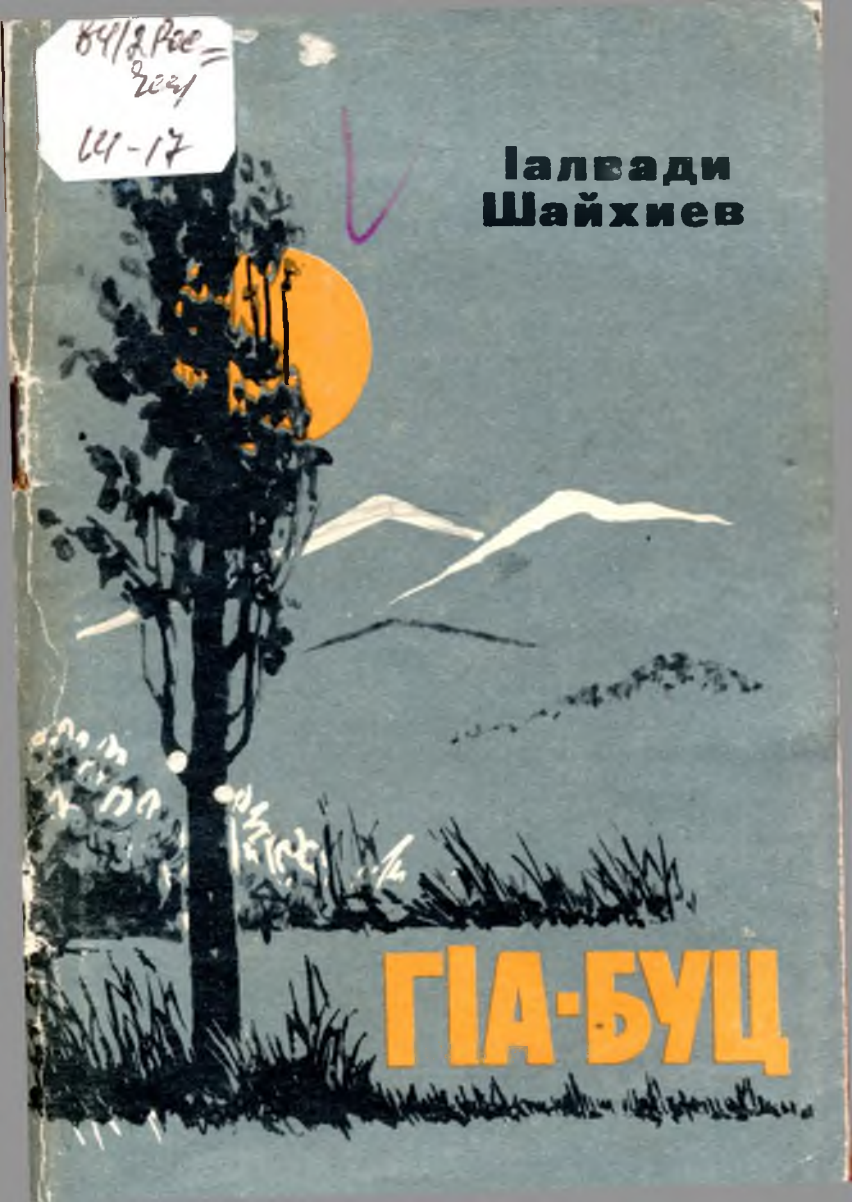

84/2 Pce =
2021

11-17

Галвади
Шайхиев

ГІА-БУЦ

Нохч-ГалгӀайн кинжнн издательство
Грозный — 1978

89/12/100
4-17
Галвади Шайхиев

ГІА-БУЦ

Стихотворенеш, дийцар

с. Ведено
Центральная районная
библиотека 2537

~~БЕНОЙСКИЙ
ФИЛМАЛ № 6~~

Веденский район
Центральная районная
БИБЛИОТЕКА

Шайхиев А. Х.

III 17 Травя-мурава. Стихи, рассказ. Чечено-Ингушское книжное издательство. Грозный, 1978.

88 с.

ХIага пхобалгIа книга ю Шайхиев Iалвадин. Кхул хьалха Нохч-IалгIайн книжни издательствехь арайий-лина поэтан книгаш: «Синхаам» (1969 ш.), «Безаман алу» (1971 ш.), «Кхерчахь цIе» (1975 ш.), «Яьссин кьоналла» (1977 ш.). Цул сов, цуьнан стихаш зорбайиттина «Звезда», «Нева», «Молодая гвардия», «Дон», «Аврора», «Родники» цIераш йолчу центральный журналашна тIехь а.

Шайхиев Iалвади СССР-и яздархойн Союзан член пу.

III 0743—036
M135(03)—78 — 45—78

С (Чеч)

© Чечено-Ингушское книжное издательство, 1978

ДЕГАН ЙОВХОНЦИИ, ДЕШАН НИЦКЪАЦИИ

Хаза аьлла дош, стеган ойланашкахъ, синхаамашкахъ, цу стагана шена хIун ду а ца хууш, даим а дехарг, доьлург, доьлхург говза гайта хаар — хьесап дина ца вӕллал нуьцкъалий, цецвоккхушший ду. Нуьцкъала ду — бӕаьстено шан цаьлхаш меттахйохий, паргIатонехъ дола-лун хи санна, лаамийн гIаттамца хьан дог цо карзахдок-кху дела. Цецвоккхуш — дуьстина-дерина, кьегина да-лийнарг, ахъ айхъа къадийна ца хиллехъ а, хьобца даима даьхна хиларна а, хьайн деган къайленашкара схьаэцна хьуна и хетарна а ду. Иштта ю бакъ поэзи.

Суна хетарехъ, дестор хир дац вайн, поэзин и коьрта агIонаш Шайхиев Iалвадин кхоллараллехъ шайн шовкъе, дуьззина дахар дIакхобхьуш хилар вай чIагIдича.

Ас синтем ца лиьхна дахарехъ —
Некъо дIавобху.
Къар ца луш — иза ду амалехъ,—
Сайн хьаьркаш лобху! —

Оцу дешнашца билгалдо поэто дахаран маьIна. Парг-гIата, бен-гуьнахъ дацарца хуьлуш-лелаш лавттачуьнга хьежар дац цуьнан Iалашонгахъ — шена дуьне довзаран ирсана, Даймехкан зовкхан дакъа кхачарна хьаналчу йолаца жоп далар ду.

Iалвадин кху пхобалгIачу сборнико чулоцу стихийн цикл «Хьобца хьайцца» бохучу догIанехъ йогIу...

Сирлачу шовдане гIан тешон хилла цхьана хенахъ, и тешорца цхьаьна цу шовдане шеп къа-бала ялхош хилла. Амма къамел шовдане деш хиллехъ а, и дийпар уггаре а хьалха шен даге, шен синкхетаме, шен дог-ойлане дер-зош хилла адамо, цу цIеначу шовданах шен деган куьзга дой, шена боккьалла а хеташ доцург шех дIадоккхий, юххешха дIацостий... Iалвадис дуьйцург, тешориг, кхай-кхориг — шена даггара везачу, ша даггара лоручу таханалерачу советски дешархочун синхаамечу ойлапаш-кахъа дерзийна ду. «Хьобца хьайцца» къамелдеш, хьох

дагаволуш ву и, догцлена заманхо. Хьо шен философски
ойланех, чолхечу дахарехь ша бечу тидамех кхета, шен
ирс хьовца декъа чlogla лаба цунна. Цундела, дуьйцучун
бухе хьабжжина, тайп-тайпана бу стихийн мукъамаш:

Дас соьгахь яхчийна кьонахчун амалш, —
Шайтанца сайн иллеш яздо ас цкъацкъа.
Аьхналла сан даг чу лижийна нанас, —
Сайн ненан даггара яздо ас цкъацкъа.

(«Жон»).

Вуно шуьйра ю I. Шайхиеви кхоллараллехь чулацаман
аглонаш, амма царлахь къаьсттина йоккха меттиг дIало-
цуш ю Даймехкан а, заманийн цхьабнайовьзна хиларан а
тематика.

Виначу гIалара я юьртара дIабодало стеган боккха
Даймохк; де-дийне амалш, лаамаш, дегайовхонаш тIет-
тIа кхиош, цингеш, халкъан Iалашонашца нисъеш, дIа-
вуйгу иза виначу меттиго заманан аьлларца. Хьомечу
шен гIалин я юьртан сибатехь силачу мехкан сибат ган
Iема стаг: дика девзиначунна тIехь дикахо ма хаало хий-
цаделларг, карладийринг. Оцу зилехь йогIу «Лун берд.
Яьсини тогIи...» аьлла йолалун стихотворени:

Со цец-акъ а вохуш,
Ма кьонъелла эвла!
«Енза — йовзац». — бохуш
Iа, гиччош кьежделла.

Кхузахь Iалвадис юьйцург шен бераллин меттиг елахь а,
вай кхета лирически турпалхочун сникхетамехь и юрт—
хазлуш, толуш схьадогIучу вайн сийлахь-боккхачу Дай-
мехкан дахарх дIакъаьсташ цахиларх.

Iалвадин корматечу кхоллараллехь йоккха меттиг дIа-
лоцу небаьхьаллин хьожъехь цо ечу кIорггерачу
ойланаша. Вай иза билгалдаккхар-м, ма-дарра аьлча,
цуьнан поэзи езачарна керла а дац. Амма кху сборни-
кехь поэто и тема хаьал шор а, кIарг а йина. Сирла ис-
баьхьалла дийринг цахилар чIагIадарал совнаха, цо хIинца
цу небаьхьаллин да хила хьакъ верг къаьсташ. Къаьст-
тина нуьцкъала ека и ойла Iалвадис Франц Шубертан
мукъамах лаьцна язйиначу «Аве-Мария» стихотворенехь.
Дуьненах догдаьллачуна а цхьабна дахар деза ца
далийта йиш яц оцу башхачу мукъамо. ТIаккха мел
доза доцуш йоккха хуьлу, цунах Iазанийн герз дина, иза
а локкхуйтуш, крематорешкахь нах багийначу фаши-
стийн къизалла! Церан буйнахь ша хилча,

Екаш ю тулгъяьлла, дийнана ш Іадош,
«Аве-Мария».

Эсамбаев Махьмуда кхоьллиначу «Аве-Мария» хел-
харехь-новеллехь стогаллин, адамаллин шовкъ гІотту
сагІа доьхучу бІаьрзечу сурташдахкархочун дог-ойла-
нехь. Гойтург мискачун васт делахь а, цо хьобхург ада-
мийн сатийсамашкахь, дегайовхонашкахь даима дехарг
ду. Ишта ю нсбаьхьалла, ша халкъан долахь елахь. Мел
халачух ша дийцарх, сирланиг толорехьа йирэина хуьлу
и тІаккха:

Зал ека. Екаш ю «Аве-Мария»,
Мел хьобжург йийсаре веш.
БІаьрхьалха чекхдаьлларг-м
Ирча сурт дарийца
Кхолламан кьизаллин вай хуьлуш теш.

Даймехкан хилларг а, хиндерг а вовшашца йоккхачу
уьйрехь го авторна. Цо ша нза вуно дика аьлла:

Селхане-м — адаман юьхь яй,
Тахненан куьзган чохь кьежа.

(„ЦІадахнарг делахь сан юьхькІайн...“)

И ойла гуттар чІагІло пуьнан «Михетера шахьар» сти-
хотворенехь. Ширачу заманера таханенга схьакхаьчна
нсбаьхьаллин говзалла юьйцу цо цу тІехь, воккхавийна
ца вІаллал хаза шахьар йиллиначу адаман хьекъалх,
куьйгех дозалла а деш. ХІан-хІа, шахьар йиллийтина
элий бац халкъан даг чохь таханенга схьакхаьчнарш.
Церан цІераш бІешерша яйинна дІаяьхна. Амма хиндол-
чунна шен деган хазница, кІорггерачу ойланца, йоккхачу
говзаллица совгІат дитиначун цІе йицлуш яц, оьмарш-
лахь ехаш ю.

Дина дика—лар йоцуш ца дов. Воно а юьту лар-м,
амма и кхитайпа лар ю. Шен дахаран некъах жоп дала
дезаш ду адам... Цу хьокъехь дукха ю гІеметталле
кхаьчна воьгучу поэтан І. Шайхиеви стихаш, цу хьо-
къехь ю кху сборника юкъа яхана «ГІа-буц» поэма а.
Делахь а, хІокху книжкин коьртачу чулацамах, суна хе-
гарехь, дерзош ала таро поэтан шен дешнаша ло:

Цхьаь вежа иттаннан дахарца.
Иттання цхьа дахар кхачац.
Аьлча а,
Дахарехь иттаннан лар юьгу цхьамма.
Иттанта цхьа некъ дІакхехьалац.
Хьалхарнаш оьшуш бу:
Царна тІехь лаьтташ ду дахар.
ШолгІанаш кхоьллина стенна?

(„Цхьаь вежа иттаннан дахарца...“)

Стага дуьхьал-дла латта хьешарх ца тоьа, «дахар» бохучу дешан лаккхарчу маьӀнехь дӀадахьа декхарийлахь ву иза шен дахар. Ша дуьненахь оьцучунна, шена дахаро лучунна дуьхьал дуьненна, дахарна шегара ял кхачо декхарийлахь ву хӀор а — и ду Шайхиев Ӏалвадин лирически турпалхочо бакъден дуьззина дахар. Хаза а, ирсе а дахар.

Асламбек Осмаев.

ХЪОЪЦА ХЪАЙЦА

APPROPRIATE TO THE

OF THE

Сайн мехкан сийлахъя илланча
Хир воций хиъча,
Ас хӱнда яздо диллина
Хӱора дош цийца?

Со хӱнда воьлу ӱуьйренна,
И екхна еъча,
Кхана суо дӱакъастар уьйранех
Сайн даго хъехча?

Ас синтем ца лиэхна дахарехъ, —
Некъо дӱавоьху.
Къар ца луш — иза ду амалехъ, —
Сайн хъаьркаш лобху!

Декор ду иллеш а башханаш,
Со кхета, кхана.
Нислур ду сайнчара там ца беш, —
Иштта ду дахар.

Делахъ а яздо ас диллина —
Ца хила къорам.
Некъ баккха сайн деган иллина,
Ирбина къолам!

Жоп

Цхьамма соь хаттар дин, кхетавар доьхуш:
«Хунда ю иллешкахь галморзахаалаш?
Цкъа воьду, зезагийн патарш а хьоьшуш,
Юха а некъбо ахь, уьш лардеш, халла».

Тпетуьйхи: «Цкъа хуьлу кыйсаме лешаш,
Ткъа, тлаккха машар ахь кхайкхабо доггах.
Ши дог ду. Ши ций ду хьан деглехь кхехкаш,
Ишттачун дахар, клант, хуьлуш ду дорах».

Бакъ ду и: со наггахь иллешкахь шагло,
Юха а дека уьш, мерз хуьлий аьхна.
Деллахь а ма мотта дагца ю шалхо,
Хун дер ткъа? И ши некъ кхолламо хьаьхна:

Дас соьгахь яхчийна кьонахчун амалш, —
Шаьлтанца сайн иллеш яздо ас цкъацкъа.
Аьхналла сан даг чу йижийна нанас, —
Сайн ненан даггара яздо ас цкъацкъа.

* * *

«Со — къонах!» —

Шед тоъхна, дий човхош,

Кхоъссира цхъамма.

Лаъмнаша-м жоп даланц —

Маржа!

«Гю дейша!» —

Латкъаме аз дели,

Диакхеташ, цхъаннан.

Лаъмнаша-м вити и варжа.

Лаъмнашна ца веза дозалла дийриг.

Киллоу бу лаъмнашна, хӀуй кхайккхол, хийра.

* * *

Діадахнарг делахь сан юьхькІайн,
ГІеллур вац со вуха хьежа.
Селхане-м — адаман юьхь яй,
Тахненан куьзган чохь кьежа.

Ямартло йинехь цкъа мацца,
Тешнабехк буха ца тоьхнехь;
ДоттагІий хьовзийча дарцо,
Царна букь берззол со воьхнехь;

Мехкачух синпха дІаййна,
Цуьнан зовкх — сий-вахар лоруш,
Сайн дера қхоллам эшийна,
Вацахь со толамца воґлуш, —

Ас неІалт кхайкхаді тІаккха
Селханенна,
Тахненна — кхузза.
Мотт сацо — бехказ ца ваккха —
Орцанца доьху ас хьукма.

Селхане-м — адаман юьхь яй,
Тахненан куьзган чохь кьежа.
...Діадахнарг делахь сан юьхькІайн,
ГІеллур вац со вуха хьежа.

* * *

Сан самукъадолу
Бер хьостуш аганахь...
Тергалдо бляьргаш ас,
Тидам бо деларан.
Хинца а дуьненан
Чам баккха кхиаза,
Кханенан векал ву
Аганахь йуьллуш.
Цхьажимма хан яьлча
Гатлур ду ага а цунна,
Кохкарш а хедийна,
Гур ву и
Дахаран шуьйрачу новкъа.

...Со хьовжу беран бляьра.
Къамелдо, сайх кхетарг
Хиларх и тешна:
Кхиалахь яхь йолуш,
Тешаме,
Оьзда.
Хаалахь:
Хьуна тлехь ду хьуна,
Дайшкара схьаэцна,
Заманан мукъ каралацар;
Хьуна тлехь ду хьуна
Хьоме дай
Тлехьхьарчу новкъа. клант, бахар..

ДАХАРЕ НЕКЪ

Советски Союзан
Турпалхочунна
Бейбулатов Ирбайханна.

Лендоцчу теглане
Гулч таса
Атта
Цахиларх тешара.
И дарж а дацара
Цо шена лоьхург.
Мохк ирсе бахнийта,
Халкъе зовкх хьегийта,
Сатоссуш
Це-теман ара
Хюьттинче,
Ша цийца кхелинчу
Байракхца — цен,
Шен деган ницкъ а.
Безаман алу,
Шен вахар,
Шен са луш,
Кхайкхамбеш эцаре цет, —
Цхьаъ вожа везара
(Тамна-м цхьаверг
Шен арахь Илла а оьшнй).
И цхьаннах кхетара:
Тешара
Южаллех чекх буй
Дахаре некъ.

МЦХЕТЕРА ШАХЪАР

Дицдина ткъоалга блешо,
Заманан кӀорге некъбеш,
Хьалха го Светицховели —
Мцхетин дозаллин теш.

Аьгна тӀулг... Ка шера пенаш...
Бустамаш — цецвоккхуш ду.
Кхечухьа йӀогӀна яц мцхеташ,
Светицховели цхьаь ю.

Шерех чекх хьӀьжу и кхане,
Летаеш блешерийн цӀе.
...Хинца а лавца вац бале,
БӀьттинарг шахъаран пен.

Къннхетам Ӏуьллуш бу элийн,
Кхоаво куьг говза пхьар.
Кхуьуш ю Светицховели,
Мцхета тӀех хазьеш, — шахъар.

Амма го инзаре гӀенаш,
Хезало дерехь шабарш:

«Элий бац тӀаьхьенгахь бехаш,
Дош доха, еха шахъарш»

Совкьюбл уон тӀаьдӀо элийн
Омра до йӀисар ван пхьар.

с. Ведено
Центральная районная
библиотека 2337

Веденский район
Центральная районная
библиотека
Филиал № 6

Йоѣтинарг Светицховели, —
Длабаккха цуьнан цхъа пхъарс.

Вицван и массара веза,
Бакъо яц яккха а це.

...Элийн цѣрш цхъанна ца евза, —
Вевзаш ву Арсакидзе!

Кху дуьненахь ас хІун лобху?
Стенга кхача гІерта-те?
Вуьжуш — маьлхан Іуьйре йобху,
ГІоттуш — ирсе хилар де.

Лаба, бай тІехь зезаг даьлла,
Цо вайн дахар кхолийла;
Сан қийрара ара даьлла,
Илли тІома гІоттийла;

Жима бер а, делақъежна,
Кога ирахІуттийла,
Цунна, цуьнан ирсах тешна,
Вай гІаролле хІуьттийла!

* * *

Лун берд. Яьссин тогӀи.
Кхиъна, ваьхна эвла.
Сайн бералле вогу,
Когаш гуьйра лелла.

Кхуззара дӀа Даймохк
Суна болабелла,
Дуьххьарлера байташ
Даг чохь кхоллаелла.

Дуьххьара со безам
Бовза Iеми кхуззахь,
ДоттагӀалла, тешам
Дехаш долчохь луллахь.

Ницкъ тегулбой, бӀаьрса
Ирдан вулу, амма
Сан бераллин бӀаьсте
Шеца яьхьна цхьамма.

Юьхь тӀехь — шерийн аьрснаш,
Тешаш халчу некъийн.
Дисна дезна аьрцнаш,
Лун берд. Яьсси. Цкьергий...

Со цец-акъ а вохуш,
Ма кьонъелла эвла!
«Евза—йовзац», — бохуш
Iа, гиччош кьежделла.

Со волчу хьошалгIа вогуш,
СовгIаташ дан хIунда гIирти?
Цхьа къайле даг чохь а йоцуш,
Сайн керта ца воссарх кхийти.

Стаг велча — юъртахъ зударий боълху.
Зуда лахъ — юъртахъ зударий боълху.

Тезетахъ божарий глайглане лаътта.
Блаъргех хи ца гойтуш, ойлане лаътта.

Гиллакх ду иштта и, схъадеъна ломахъ.
Амма кхин цхъа гиллакх схъадеъна ломахъ:

Ций ланон дов глаттахъ, дош даше даълча,
Дов духу, зударийн мохъ-цлогла даълча.

Вайх хлора ларван уш ницкъ болуш хилла,
Хлоранна там бан уш комаърша хилла.

Ткъа, тахна тезет ду. Зуда длаяълла.
Дахаран хлу тесна, иза длаяълла.

Хъаста вай и, цкъа а кара ца эцна,
Ткъа тахна хьош ю и белшаш тле эцна.

Делхийша адамаш! Тийна ма лаътта?
Зуда: яц — нана ю кховдош срг лаътте!

ХЪАЛХАРА ГІУЛЧАШ

Арсланна.

Цхъа-ши гІулч... Кхин а-цхъаъ...

Нана

Йоккхас шен кІентан шовкъах.

Хъажахъ цкъа, боху соь, кхана

И-м гІур вай майрра шен новкъа.

Со кхета: ирс ду и нанна, —

Делакъ а сингаттам буссу:

Некъ бустац гІулчашца,

Амма

Толамийн хъуьнаршца бусту.

Иза бац цуьрриг а шера,

Некъбийриг охъа а кхета,

Делакъ а цахилар къера,

Къонахчун амалехъ деца.

Гечдийр ду и гІалатвалахъ,

Гечдийр дац и водахъ гора.

ХІуй кхайкхош къоьжачу наха

КІиллонна — гІиллакх ду ломахъ.

Хъалхе ду хІинца а, кхета,

Цу беран хиндолчух дийца.

...Ма чІогІа лаьар-кха теша

ХІора гІулч хирг хиларх сийлахъ!

ТРЕПТОВ-ПАРКЕХЪ

Кладвелла хир ву и Салти,
Схъаэца цуьнгара йо!
Шайн, нанойн, безамца хъастий,
Кховдаде цунна шайн дог.

Мас бѣаьсте гуьйрено зарзѣи!
Де макхдеш, листи и дохк!
Кладвелла хир ву и Салти,
Схъаэца цуьнгара йо!!

ЧОВ ЙИНА ИЛЛИ

Чов хилла,
Цийн Юврийн тулгѣшла
Керчаш ду илли,
Деган тѣам бойна шен,
Тѣаххѣара сауѣйзу цо.
Муѣлхачу кхолламан
Дерачу кхиѣло тилийна,
Маѣршачу иллига
Хѣаѣжи стаг вон?!

Сатоссуш гѣаѣттича —
Бѣаѣстенан озаца зевне,
Дуцалой маѣлхан зѣаѣнаршца,
Декара и.
Чов йина иллина!
Чов йина иллина!
Меллаша,
Адамах саоѣзна,
Детталун иллин дог
Цѣххѣашха тийн.

Эх! маржа адамаш!
Гѣалам а делхадеш,
Тѣзетахѣ охкаде кортош ,
Южаллин дѣкѣа ца хѣѣржинчу
Иллин а дезарна и хѣѣукма лан.
...Ламанан тархах

Шершина, єъначу Іуьирено
Піелг туьйхи корах,
Амма
Ас цунах лачкьий
Сийсара біарзвина,
Набарх суо хьийзийна гІан.

Цхьаъ веа иттаннан дахарца,
Иттанна цхьа дахар кхачац,
Аьлча а,
Дахарехь иттаннан лар юьгу цхьамма,
Иттанга цхьа некъ д'акхехьалац.
Хьалхарнаш оьшуш бу:
Царна т'ехь лаьтташ ду дахар.
Шолг'анаш кхоьल्लीна стенна?
Хаттарна жоп карадац.
Т'аьххьара
Южаллин зиле д'акхаьчча.
Каш доккху х'оранна шен-шена.
Ши аьрша латта ду
Іаламан г'иллакхца кхочуш дерг цхьанна...

Массарна цхьабосса х'унда ду?

АЛАХЪА, НАНА, САН АГАНАН ИЛЛИ

Алахъа, нана, сан аганан илли,
Гой хъуна, со-м хӀинцаъ бер ма ду, нана.
Чот ма е хиларх а шераш тӀехтилла, —
Доху хьоъ, аганан илли сан ала.

Хьо ю со Ӏамийнарг комаършаллина,
Адамех теша а, уьш доггах деза.
Алахъа, нана, сан аганан илли,
Сан деган безаман мерз иза беца.

Гой хъуна, беза мохъ белшаш тӀе билли,
Нигат ду халкъана йовхо луш вага.
Алахъа нана, сан аганан илли,
Ӏамавеш дош деган чарха тӀехъ ага.

Тешалахъ: валлац со набарна Ӏилла,
Кийча ву сахиллалц ладегӀа хьоьга.
Алахъа, нана, сан аганан илли,
Шерашца, цӀийх дӀауьйш, и дагах доьлла.

...Буьйса ю тховсенан ша цхьаъ да хилла,
Седарчийн цинцаша зарзӀина, текхаш.
Со теша, нана, хьан аганан илли
Диэн даьндарг карор яц.
И хир ду дехаш.

* * *

Комаърша дахийша, адмаш,
Діаяккха хьу-Іовдалалла.
Аха, кан хьекъабан, ардаш,
Космос а, планеташ талла.

Дерриг а карор ду вайна.
Берашна — Іужалла яглахь.
Цараъ, ма-доггІара вай дайшна,
Вайна а чурт дугІур ду, — даглахь!

БІШЕРАШ-БЕРДАШ

Бішераш — бердаш ду,
Историн тулгіша цистина.
Адамаш — тіеш ду,
Бішарера бішаре тийсина.
«Деланаш бехар бу.
Бисинарш Іожална кхоьллина», —
Бехира.
Уьш цІергахь багийра,
Юха а, денбелла,
ГІевттира.
Со-м цхьаннах теша:
Велахь а дела,
Лабтта тіехь цхьаъ ву —
Иза а Стаг ву.
Цо кхоьхьу белшаш тіехь
Бішераш,
 вайи дуьне
Сий дина.
Адамаш — тіеш ду
Бішарера бішаре
Тийсина.

Буйсано вайшинна ха дийр ду тховса,
Кюршаме дош ала ма хлотталахъ.
Схъа юххе тлехилий, сан карахъ тхьовса,
Седа а седанан Iуьллу марахъ.

Ца техка дитташ а, шовданаш севца,
Шаьш ларлуш, вай къахкош, харц мукъам барх.
...Иштга Iаш, дахаран лендацарх тешна, —
Со хъакхавелла исбаьхьаллах!

„АВЕ-МАРИЯ“

*Франц Шубертан и исбаьхьа музы-
ка а ловкхуш, крематорешкахь нах
багош хилла фашисташи.*

1.

Цхьа минот йисина дахарах хада, —

Екаш ю «Аве-Мария».

Дуьненан хазаллех тIаьххьара Iаба...

«Аве-Мария».

БIаьсте ю зезагийн цIерашлахь йогуш, —

Екаш ю «Аве-Мария».

«Къинхетам» бай и-м, шел къиза хир боцуш, —

«Аве-Мария».

ДIаэца адамна Iаламо делларг, —

Екаш ю «Аве-Мария».

Адамо Iаламехь исбаьхьа лехнарг —

«Аве-Мария».

Цхьа миног церан ю, рагI йоцчийн — кхане, —

Екаш ю «Аве-Мария».

Балдаш тIехь сецна тIаьххьара «Аве...

Даг чохь —...Мария».

...Стигла а макхъели, Iаьржа кIур гIаттош, —

Царна яц «Аве-Мария».

Екаш ю тулгIьяьлла, дийнанах Iадош,

«Аве-Мария».

*Эсамбаев Махъмуда кховллина
мискачу бѣързечу суртаидахкархо-
чух «Аве-Мария» хелхар-новелла.*

Іаламан басарш-м цунна а девзара маццах,
Хаъара, цѣнъелча бѣаъсте.
Дуъненан къоналlex дуъйцура цо суртийн маттахъ,
Кхолламо вина и бѣаързе.
Іуъйре ю тѣеънарг?
Седарчийн буъйса ю кхерсташ?
Маржа я! Уъш лиэра вицло.
ЭхІ,
Маълхан зѣаънарш яц
Десачу бѣаъргаш чохъ тежкарш?

Ураме!
Ураме сихлуо!
Цхъа де а оъмар ю азалlexъ цунна язъелла,
Цо цунах къаъхъа къурд бийр бу.
Адамаш,
Дац хеташ шу дерриш пекъарна делла?
«Шай лойша!» — куъг лаъчна Іийр ву.

Дѣогахъ цхъаъ тѣхвели.
Машино кІур туъйхи юъхъ тѣе..
«Диканаш, суна шай лойша».
Дог керча. Мас де ду яза. Гай летта букъ тѣе.
«Шай ца луш суна, ма гІойша».

Зов дийки. Бертала меллаша куъг хъаъкхи гонах.
Карий шай. Воккхавеш хъаъвзи.
Юха а: «Къинхетам лобхучун дахар ду дорах,
Со-м Стаг вай, велахъ а бѣаързе!»
Ластийна дахийги нахана юккъе шай генна:

«Діаэца! — шийла мохь тухуш. —
Суо — миска — гойтур вац куьг лаьцна денна,
Къуьйсур ду сайн бӀаьрса, тусуш!»

3.

*«...Мискачу бӀаьрзечу сурташдах-
кархочух долчу хьан хелхаре хьоб-
жуш, велха дог догӀу, акхаралла хета
зала чохь детта тӀараш. Суна хета-
рехь, хьуна оцу хелхарна уггаре деза
совгӀат хир дара инзаръяьллачу залан
тийналла».*

(М. Эсамбаева язйиначу записки тӀера).

Зал ека. Екаш ю «Аве-Мария»,
Мел хьобжург йийсаре веш.
БӀаьрхьалха чекхдаьлларг-м
Ирча сурт дарийца,
Кхолламан къизаллин вай хуьлуш теш.

Махьмуд, боккьалла, оьшурий тӀараш,
Кхузахь-м бӀаьрхиш тӀех хетало товш.
Хьо хьуо вац, тӀелаьцна бӀаьрзечун амалш,
Са ца гуш висарна куьйгаш тӀехь хьош?

Делахь а цу инзар-Іаламатна тамаш
Бина халкъ ца долу. Хастамна ду,
Хьо лаккха айина, детта и тӀараш.
Ткъа, хьуна-м хазац уьш.
Зал тийна ю.

Нагахь кхетахь бертала,
Атта дац гIатта,
Накъост вац ахь айххьа
Аьхна и латта.

ДогIано серий детта,
Дарцо букъ божу.
Атта дац, кхетча цкъа, —
Лабтта ма вожа!

Гина ву аьрзо а,
Чов хилла, — маржа! —
ТIулгаха южуш цкъа,
Аталуш яржа!

Южалла тIеэцац
Дахарах Iаьбна.
Аьрзо а аьрзо яц
ТIемех дIахаьдда.

Ца лиъна хир цунна
ГIа-бацо бохуш:
«ЭхI, миска, южалла
Стигла ю кхочуш...»

Ца оьшу и дешнаш, —
Хьалхе ду суна!

Илли а дагчохь ду —
Муьтлахь ву цунна!

Со веа, тамал еш
Кхолламан царца,
Ас сайна, нигат деш,
Кхиэл йина мацца:

Аьрзонах масал эца —
Я стигла харжа,
Я, кхетча лаьтта цкъа,
Аталуш, варжа!

ЛАТТА

Ахь латта бен доцуш хьоьшу, —

Ткъа, эрна.

Хьо лавттан бѣбра ца хьоьжу, —

Стенна?

Сатоссуш, наб йойуш, бѣбрг самабаккхий,

Тергалде

Латта.

Цо санна, юьхьа тѣ бецан тхи хьарсий,

Латта.

Тергалде, дуьххьара лавтта чекх схьакъедча,

Ахь бецан хелиг,

Латта.

Тергалде, кенех юьзна аренаш, хѣорд санна,

Тулгѣевлла техкачу хенахь —

Латта.

Тергалде!

Иза а ма доьлу, адамаш санна.

Иза а ма доьлху адамаш санна.

Цуьнан а ма деца адамийн дог кийрахь:

Самукъа, ирсдацар, я гѣайгѣа, безам, —

Іалашде Латта.

Адамашна, Іаламна дахар луш, даима децаш ду

Латта.

ЙоІ-бѣбрг санна, экама леладеш,

Іалашде Латта.

Ларамза я кхеташ, ахь лавтта туй кхоьсси —

Стенна?

Хъан юхъ гIе и кхийти,
Амма эхъ ца доьсси, —
Ткъа, эрна.
КъинтIера и даккхнй,
Дог цIена гIатта.
Йол-бIаьрг санна, Iалашъе
Вайн нана —

Латта/

СУРТ

Ламанийн баххъашка біаьрг аса бетта —
Асанех яхъелла зленаш.
Аьрзо а, пелъяьлла, тлемаш тлехъ сетга,
Стигланан дозалла дезаш.

Цлеххъана мархаша, малх къайлабоккхуш,
Мокха тІам баржийра стиглахъ.
Буьрса ткъес туьйхира, сов инзарвоккхуш, —
ХІун хилла сел хазчу дийнахъ?

Юха а мохо дІалаьхкира мархаш —
Аьрзо яц. Дайна дозалла..
Екхарехъ лепара ламанийн баххъаш,
Толаман цІен байракх санна.

ВИНЧУ ДИЙНАХЪ ОЙЛАНАШ

Цхъа де сан чекхдаьлла моґла ца язбеш,
Ас и сайн дахарна юкъара доккху.
Кхин цхъаъ а бехк тебуьйжи:
Вина де даздеш,
Кад айба бакъо яц, сапарґатдоккхуш.

Ткъа, сан дог, вайшнмма-м нигат динера
Массо а заманчохъ, серло луш, дага.
Со — хъуна-м,
Хъо — суна-м девр ду къинтґера,
Зама ю — кхиэлахо. Цо гечдац цкъа а.

«Ца ваьгнарґ — сегало», — хезна цкъа маццах,
Ткъа, сегар вайшиннан амалца даґлац.
Цхъа де сан чекхдаьлла моґла ца язбеш,
Тахненан иллино нисдийр дац ґалат.

Ас шуьне кхойкхур бац доттаґий, безарш.
Цара бехк ца буьллур — цхъа де сан дайна.
Дукха ду ґалаташ,
Дан дисна дезарш...
Вина де ду тахна — сагатдер айсса...

★ ★ ★

Сан бала кхочур бац лаьттан,
Сан бала кхочур бац хьан.
Кховдавеш тлаьххьара лаьтте,
Тосур дац са а хьо ган.

Ма къиза дуьне ду, — маржа!
Ма лоьру, дезаш и сил!
Цхьа оьмар — хьан марахь варжа,
Цхьа минот — хьоттабан зил!

Со ца кхеташ хилаъ тарло,
Я хьо бехке — чот ца етта.
Цкъа хъан бляргаш клада кладло,
Цкъацкъа цара ткьесаш детта.^а

Ас-м дерриг а лов я гечдо.
Кхета: чевнаш йоьрзур еца.
Ловхур дац ас некъаш, гечо,
Со длавоьду, бехк тлеэцна.

Беттаса а мархех доьлла,
Ломан тарх а — акха экха.
Некъбийр бу ас некъал тоьлла,
Некъбан беа бекхам эца.

И чекхдели. Вуха верза
Бакьо лур яц сан куралло.
Лар ца динчу ирсах перза
Хуьлуш дацарх кхета тарло.

Хьо йоьлхийца? Дош хъайн къардо?
Амалех хъан тоххур кхетта:
Цкъа хъан бляргаш клада кладло,
Цкъацкъа цара ткьесаш детта.

Юьртахь ву со — Замай-Юьртахь.
Кхузахь дерриг башха ду:
Хьовсал, маьлхаш догу уьрдахь,
Бьеннаш маьлхаш догуш ду.

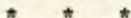
Петтаматаш техка зевне,
Цара мара хьарчаво.
...Хьоме юрт, хьох ваьлла хене
Глалахь муха воу со?

ХИЛЛАЧУ ДОТТАГІЧУЫНГА

Хьалхахьа тѣа дог кьардан,
Кіохцале дарц хьобкхуш,
Іеткьара чилла.
Ницкь боцуш хіобттина хьал лан,
Къабсти хьо, син маршо лобхуш...
Кіохцале дарц хьобкхуш,
Іеткьара чилла.

Бертала детталуш,
Ва амма ца хіубттуш гора,
Халонаш эшаеш,
Хьалхахьа оха некьбора.
Іаламца кьийсаме дийла
Безамо тхуна ницкь лора.
Кіохцале дарц хьобкхуш,
Іеткьара чилла.

Ткъа, делкъехъ —
Малх хьожуш сирла,
Чилла а діатийра Іеткъа.
Хьо-м лела хьайн некьах тилла,
Кіиллошха бодашкахъ лечкъа,
Мохъ-цІогІа даржадой, леткъа
Іеткъаре чилла.

Кху хьуьнах дерриг сов хаза ду:
Лачдуйлуш,
Дешиха глаш оьгу лаьтта,
Маьрклаже йолийта —
Цюгарчий дахдина
Седарчий оьгур ду лаьтта,
Мохо хьун углор ю
Глов дохуш буьрса...

Ахь соьца хлун кьуьйсу?
Ас кхочушбинарг лаам бу хьан:
Лиьнера гуьйренан хьуьнах бляьрг тоха,
Длахьажа —
Ерриг а хьан хьалха ю.
Ма буьрса хазалла ю!

АХЪ СОЪЦА МА ДУСТА

Вольский Сергейна.

Ахъ соьца ма дуста
Сан халкъан гиллакхаш оьзда,
Ткъа, соьца Нохчийчу хьошалгIа вола.
Муш — беха, дош — доца даима тьылла, —
Гур ву вайша бIаьрг тоха лома.

Ца оьшу цаьрца хьо къамеле вийла,
Ткъа, цаьрга, дог хууш, ладегIа Iама.
Бешерех чекххьожуш, уьш тахне дийлла, —
Лаьмнашца кста ахъ сан халкъан амал.

Гур ву вайша, доттагIа, сан Замай-Юьрта,
Цигарчу хин коьргехъ жил-Iалам хъаста,
Ткъа, тIаккха — бIаьвнаша ха динчу Шувьта,
Ихначун сурт хIиттош, кхане некъ баста.

Гур хьуна чахчареш стиглара хьеда,
Iемар ву церан йиш кехаг тIехъ яжо.
Седанах, — ламанан белша тIехъ лепа, —
Куьг даьхьча — латор ю цигаьрка, маржа!

Вайнах беха, лаьмнашна сужд дина лаккхahъ,
Цундела муьтIахъ бу гиллакхна ломан:
Аьрзоша беи бечу кху наьртийн махкахъ
Стогалла сийлахъ ю.
НеIалт кIиллонна!

Ас нагахъ тешнабехк ца бинехъ царна,
Иллешкахъ тешаме лаьмнашна хиллехъ,
Кхерац со лар йоцуш тIепаза варна, —
Лаьмнийн во! — сох дуста сан халкъан гIиллакх!

* * *

Дош ма ло, и лардеш дацахь!
Некъ ма бе, къонаха вацахь!
...Хезнарг цкъа вайнаха олуш
Диц ца до, суо цIера волуш.

* * *

Боца некъ ас сайна хоржу,
Беханиг — кІантана ло:
«Дарц хьовкхуш, юхъмарш цо йожу,
Делахъ а хьалхахъа гІуо!»
Кхачор бу сайниг суьйранна,
КІанта некъ кхане бийр бу.
...Дас иштта соъ цкъа Іуьйранна
Новкъа

ваьккхина

ву.

• • •

Стаг ваха оьшу:
Къар ца еш амалш,
Адмашна там беш,
Пхъармата санна,
Кхерчашкахъ лато цIе-алу!
Стаг вага оьшу —
ТангIалкх тIе валош,
МозгIарш а Iадош,
Джорданос санна:
«ХIетте со бакъ ма ву!» — ала.

Суна оьшу хьан къажар а,
Дог сан дохден бѣаьргийн цѣ.
Суна оьшу вайн къастар а,
Тѣаккха хьогме кхачар тѣ.

Суна оьшу кѣоршамалла —
Гѣалат нисдан сихло со.
Суна оьшу комаьршалла —
Комаьршонна ѣамаво!

Шалхо цѣнчу дагца тарлац —
Тѣ ца лоцу ямартло.
...Суна оьшу хьо ма-ярра,
Хѣицца саина,
Данм хьо.

* * *

Тусучун готанан нох
Блаьсте а кан хьекъош глотту.
Къуьйлучо шаьлтанан ботт
Блаьстенан ирсах ша воккху.

СИНГАТТАМЕ СТИХАШ

Вайша ваьш ду. Дуьне ду деса.
Дисна цхьаь — беттаса дагар.
Вайн къинойн хьесий ду деха —
Дийнна дахар.

*Ахь боху совга, хьуо бIаьрхих хьаьгна.
Ахь доьху, дог делхош илли кхоллахьара,
бохуш. Вайна тIеххула лохха кхозу кторза
стигла. ГIаш оьгу. Оьгу седарчий. Ткѳа
вайша ваьш ду. ХIан-хIа!*

Вайшинца ю тховса гуьйре,
Вай санна, цо сагатдо.
Къайллаха ян гIерта уьйре,
СовгIаташ шен кхийдадо.

Боху цо: детица кIажарш,
И эшахь, ша кхолур ю;
СовгIаташ шена бац тамаш,
Хийланна уьш делла ду.

Боху цо... Амма со кхетац:
Ахь хIунда дIатоьтту и?
Сагатдан кхозлагIниг эшац?
Я хьуна цо там ца бин?

Хьан бIаьргех буьйжи тхи-седа,
Цо чахчий Iуьйренан йис.

Стигларчийн-м месашлахь депарг —
И яшб ца кхечи ницкъ.

Ткъа уьш-м оьгура ткьесех,
Зил хьокхий, паналлех уьйш,
Вайшиннан безаман некъех
Тай-хьаса кьожаниг хьуьйш.

*ХIумма а дац—цхьабний сагатдер вайша.
Седарчех вайна хьалхара ирс уьду ма баха
Хавий хьуна, вайша хIинца-м кхин а хьал
долуш деца: дIаихначарна кхий а цхьа
буьйса тIе ма кхетта.*

Ткъа,
Вайца бу къан ца лун безам.
Вайца бу кьожаллин лерам.

Деллахь а вай ваьш ду. Дуьне ду деса.
Дисна цхьаь — беттаса дагар.
Вайн кьинойн хьесий ду деха —
Дийнна дахар.

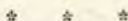
ГІАРГІУ ЛЕШ

«Сихха, сихха вайн кѣилбехѣ!» —
Цхѣѣ ду илли гІаргіулийн.
ВорхІ лам хадош, хІордал дехѣ
Уѣш дІайоблху, жут юлий.

Дуѣту цара ховха бенаш,
КІорнеш яѣхна, хѣистина.
Юѣту дуѣххѣар царна гІемаш
Делла стигла — йицїйна.

Со а вуѣту гІѣѣхѣ хѣобжуш,
Кхетам боѣгІна аналле.
Шерийн чот яц аса лоѣруш,
Цхѣѣ ше тасарх кѣаналле.

Амма даг чохѣ, иза Іовжош,
Ойла гІотту кхардаме:
ГІе ма дайла, махках волуш,
Лахар аѣхна гІовла, цІе!

Хьайн дикане ахь ца кхайкхи,
Ас ца кхайкхи воне сайн.
Льхуш, ехна яглац глайгла,
Дика-м — кертахь ловзар дай.

Бехказло ахь лаац йойла
(Дика днъна, вуьзна ву).
...Вон тѣдаглахь — хьо ларвойла, —
Сохь ма кхайкха —
Кхочур ву.

Човхор ву дахаро —
Ахь дахар хъаста.
Букъ тохахь доттагчо —
Цунах ма къаста.

Вай кьиннойх цландала
Дуьненчу девлла,
Совглатна жил-Іалам,
Стигла а елла.

Комаьрша ваха а
Стаг Іама веза,
Букъ зийзош, шед еттарх
Кхоллам — вайн перза.

Ма хьежа кьемате
Хьо цуьнга цкъа а,
Ткъа ваха, и лоруш
Хьайн ирсан дакъа.

ДІахъажа: бІаьсте ю,
Заза а даьтІа, —
Хьо-м дахар деза, хІай,
Веьна вай
Лабтта!

Сиха ду ткъоалгIа блешо,
И санна, сиха ду вай.
Наггахь ков ца туху хъешо, —
Дицдина гIиллакхаш дайн?

Урамехь вовшашна къекъаш,
Геннара куьг ластадо.
Сиха ду — болх а ца хъежош,
Балхана дуьхьал некъбо!

Кхуьур ду маршалла хатта,
Кхуьур ду вай цхьаьна Iизн.
Кан хъекъо сиха ду латта,
Планеташ кхойкху — тхо зиэн!

Дукха ду гIуллакхаш,
Цара
Сихдинна дIаловьхку вай.
Цхьаь вьоду седарчийн ара,
Вуьйш буьсу цIахь хила дай.

Сихаллехь тIекхочу суьйре,
ТIаккха юм цIа, цIера йо.
ТкъоалгIачу блешарца уьйре
Дигна-кха вай сихалло.

...Аналлин зилах бутт шерши,
Вайи кхане тIеялаян.
Сахиллалц ладийгIи хъеше,
Айса дош деллашехь ван.

ЛАЪМНАШНА ВЕАНЧУ ХЪЕШЕ

Тов-бурконехъ
Хъагваларна хьо ма кхера:
Некъан йисте чийлик дуьллуш
Ломахъ гиллакх ду.
Дорцан чиллахъ
Шелваларна хьо ма кхера:
Кхерч даима
Хъешан ца чохъ богуш бу.

Мацаллина
Бларзваларна хьо ма кхера:
Нохчийн зудчун куьйгаш —
Беркат ду.
Ницкъ а эшна,
Келвисарна хьо ма кхера:
Илли аьлла,
Дегле глора доссор ду.

Ломан новкъахъ
Тешнабехках хьо ма кхера:
Юххе вала муьлхха жимха
Кийча ву.
Южалла хъайн бIаьра хъаьжча,
Хьо ма кхера:
Хьалха ваьлла,
Шена тIе цо лоцур ю.

Амма кхера,
Доллучул а чlogla кхера
Тешнабехк а,
Ямартло а яларх хъайх.
Ишттачунна
Бекхам бан бу кийча
ХIора кхера!;
Ишттачунна
НеIалт кхайкхош
Гиллакх дисна дайх!

¹ Кхера — кхузахь тIулг бохучу маIнехь ду.

* * *

Хала дац хьо лера-м:
Маршалла хоттур ду хьалха,
Хьала а глоттур ву,
Хьан хьалха узур ду глант.
Ткъа, эшахь —
Карор ду дешнаш а
Хьан зуда хасто,
Бераш а хьаста,
Ладогла лемар ву ца доккхуш
Къамелах,
Амалх хьан ант.
Дерриг а дийр ду ас:
Длавоьдуш, тлаьхьа а вер ву,
Куьг хьоьга кховдор ду,
Хьан буйса декъала еш.
Ас сайна теллоцуш хилча и дерриг,
Хьоьга цхьа дехар ду:
Стаг хилар,
Нах лоруш,
Царна,
Дан делахь,
Дика а деш.

ПЕЛХЬО

Пелхьонан муш лести —
Са тоха даьлла,
Кхералуш, иккхи хьала.
Пелхьонна-м керла дац —
И воьлла ваьлла,
Лесташ бац кога кӀел
Муш дуьххьара.

Со-м цунах кхетар ву.
ВогӀур ву метта.
Ткъа, хӀунда деттало дог?
Дахаро техкадо,
Хьоьстуш, вай,
ХӀетте
Атта дац лаьттахь а
ДӀабаккха ког!
Ткъа муьшио-м ца хьоьсту пелхьо.
Муш хьоьсту.
Цо нза
п
е
л
хьо!

ВАЙНЕХАН ДИЙЦАР

Амма кхера,
Доллучул а чlogla кхера
Тешнабехк а,
Ямартло а яларх хьайх.
Ишттачунна
Бекхам бан бу кийча
ХIора кхера¹;
Ишттачунна
НеIалт кхайкхош
Гиллакх дисна дайх!

¹ Кхера — кхузахь *тIулг* бохучу маьIнехь ду.

Хала дац хьо лера-м:
 Маршалла хоттур ду хьалха,
 Хьала а глоттур ву,
 Хьан хьалха узур ду глант.
 Ткъа, эшахь —
 Карор ду дешнаш а
 Хьан зуда хасто,
 Бераш а хьаста,
 Ладогла лемар ву ца доккхуш
 Къамелах,
 Амалх хьан ант.
 Дерриг а дийр ду ас:
 Длавоьдуш, глаьхьа а вер ву,
 Куьг хьоьга кховдор ду,
 Хьан буйьса декъала еш.
 Ас сайна теллоцуш хилча и дерриг,
 Хьоьга цхьа дехар ду:
 Стаг хилар,
 Нах лоруш,
 Царна,
 Дан делахь,
 Дика а деш.

ПЕЛХЬО

Пелхьонап муш лести —
Са тоха даьлла,
Кхералуш, иккхи хьала.
Пелхьонна-м керла дац —
И воьлла ваьлла,
Лесташ бац кога кӀел
Муш дуьххьара.

Со-м цунах кхетар ву.
ВогӀур ву метта.
Ткъа, хӀунда деттало дог?
Дахаро техкадо,
Хьоьстуш, вай,
ХӀетте
Атта дац лаьттахь а
ДӀабаккха ког!
Ткъа муьшо-м ца хьоьсту пелхьо.
Муш хьоьсту.
Цо иза
п
е
л
хьо!

ВАЙНЕХАН ДИЙЦАГ

ГІА-БУЦ

Аьрха ду башхаллехь Кавказан лаьмнаш,
Цаьрца ю кьайленех юьззина кьайле.
Шайна хиз уьш даьхна ярташ ю лаьтташ,
Цхьа а зил я басар хеталац айпе.

Ламанхой — ламанхойн дахарца бежа,
Лар а деш вайнехан гиллакхаш, лерам:
Хьаша-да тӀеэцар — сийлалла еца,
НеӀалт а хьаьрча-кха байинчух тешам.

Мехкан воӀ — цу мехкан халкъах са ийна
Велахь хьо, лорур ву,
Сий хир ду тӀаккха.
Веьнехь хьо, ямартло чета тӀийина,
Ахь кхузахь оьшуш дац де-буйса лаккха.

Кхардам а ца оьшу.
Уьш лаьмнех бекхна.
Лаьмнаш ду вайнехан бӀешерийн ага.
Южаллин бӀаьра а хийлазза хьежна, —
Цундела Ӏемина уьш болат ага.

Лаьмнашкахь хӀора юрт — ша-тайпа ДаьргӀа
Иина дӀахӀоттор а — ца хилла цӀийлахь:
ПаргӀато,
Тешам а,
Безам а лаьрра
Вайнаха дуьнен чохь доллучул сийлахь.

Къаноша, сар-сарахь пхьобханахь гуллой,
Доллучун, чот тухий, цхьаьний а кхиэл йо:
Ледарло, — и яьлলেখь, — вовшеха хьулуйой,
Бен доцчу хабаршца кхетам ца гелбо.

Дерриг а кхеташ ду. Уьш лаьмних боьлла.
Кхин тайна дахар а генах ца луьсту.
...Кегийрхой, безамца, шовданан коьрте
Мехкаршка бляьрг бетта хлоразза хлуьтту.

1

Дешархо, сурт хлотто бакьо ло хьуна:
Даима санначех суьйре ю тховса.
Цкъа собар.
Шийла мохь...
— Вай дела!

Хлун ду?

Исламо инзаре кхаь беа хьовха?

— Вийна и...
— Хьан вийна?
— Мида ву велларг?
Ламанан клотарахь орца ду даьржаш.
Ишттаниг дацахь а лаьмнашкахь керла,
Хиллариг-м хлуттуш дац хьалхахьа къаьстташ.

Я тезет дац хлуттуш. Хезаш бац балхам.
Цхьаьнггехь а кьинхетам бац, хетий-теша?
Кхайкхадой: «Жлаьлина — жлаьлин южалла!»
Хлора а шен-шен воьрзура цлехьа.

Кешнашкахь меттиг бац ямартчу стагна!
Экханна — ижуна! И хир ду хьукма!
Муцина талзар дар... ду-те хлун бахьна?
Адабийн безам а бац цуьнгахь хлунда?

Сацамбин, хъем ца беш, юъртаха даккха
Цу «делан мостагІчун» и дакъа цара.
...Иза-м ю, дешархо, дийцаран чаккхе,
Ткъа юьхь-м йолало кхечанахъара.

2

Іуьйре гІаьтти тахна хьалххе,
Маьлхан нуьрца кхолуш мохк.
Ирх кхевдинчу лаьмнийн баххьийн
Кортойх хьерча шурин дохк.

Исбаьхьалла — бІаьрг мел кхерста!
Деши догу зазашлахь.
Мелчу мохехь зезаг техка,
Тхи а муьйлуш бацалахь.

Олхазарша, дукъдой оза,
Дуьне уьйу тІемаш тІехь.
Лаьттах хьобгу стиглан бога,
Латта хила безамехь.

Бежнаш Іоьху, юъртах довлуш,
Іуьно шедаг зовзайо.
Керла де ду новкъа долуш, —
Ламанхоша дой кечдо!

Уьш дІакхойкхуш, зурма ска,
Хиэза етта геманаш.
ГелагІаьрга гуллуш беца:
КІентий, йоларий, баккхийнаш.

Иштта хилла нохчийн Іедал:
Цхьаннан дика — юкъара;
Буоберо а ларац пекъар, —
Эшча, накъост ву хІора.

Гелас, дацарх да я нана,
Ларац ирсо тесна ша.
Хьовсал цуьнан керта ара —
Ловзар детта массара!

ЭхI, и ловзарш! Нохчийн ловзарш!
Дуьне къекъон делан гад!
Хелхарш дан ву хIора говза,
Вохуьйтуш мел хьаьжнарг гIад.

ЗагIа лаьтта кирхьн тIехьа
(Тешаме ю гIиллакхна).
Нийсархой-м, — дац и нэхье, —
Цуьнан ирсо бахийна!

Шовкъ айина, тIараш детташ,
Цхьаь вукхуьнца хийцалуш,
Бу хIайтъаьлла хелхасетташ,
ГIургIезеха техкалуш!

Векхавелла гуш ву хIора,
ХIора гуш ву самукъне!
Амма Муца... Жимма собар...
Иза-м лаьтта гIайгIане.

Гелех и дIахаьдда зама
Гина стаг а вац кхузахь:
Цхьаьний гIотту. Вогу ара.
Цхьаьний — нагахь талла гIахь.

Къайлехь дац и. Амма тахна
Муцас стенна сагатдо?
Ойлан чу и хIунда вахна?
Дог цуьнан стен Iийжадо?

Тахна корта олло цхъа а
Вац-кха, нийсса аьлча хъакъ.
— Хъайна хилларг хIун ду, ала;
Бахъна дацахъ, хьо вац бакъ.

Чабол эцна кхуза вогуш,
Ломан Iинах доттагI хъан
Вахна-теша? ТIаккха-м догуш
Дац-кха цуърриг ловзар дан.

Я мехкаршна юккъехъ даго
Лехнарг хъуна хаалац?
Я, вагорна бIаьргийн цIаро,
Меттаван хьо кхиъна вац? —

Забаре а, боккъала а
Муце хеттарш наха до.
Бен ца хеташ вац-кха цхъа а
Иза лацар гIайгIано.

— Доккха ирс ду соьга кхаьчнаргI
Вуьшта... Корта хъаьвзина:
Воккхаверна, самукъадаьлла,
Гелин ирс сайн лерина!..

ЭхI, ма башха эли ирсах?!
(Я даг чохъ кхин лечкъадо?).
Гулбелларш-м цунах тийши:
Иштта хила и тарло.

3

Денош уьду ткъесал маса,
Гушшехъ цхъа шо тIехтили.
ЗагIин, Гелин дахар кхала
Довзалхо а тIекхийти.

Мукас доькѣу, цаьрца нийсса,
Ден а ненан доккха ирс.
Оьший иза деха дийца,
Иштта хила деьча и?!

Берана цѣ тилла кертахь
Муца воцург — мила ву?
— Дахийла вай даим бертахь!
Ваха — кѣнтан цѣ хир ю! —

Амма виэгий... Юха сихха
Меттавеа Муца вайн:
— Жимма корта... Бехк ма билла...
Хьаьвзинера... Иза-м дайн...

— Муца, ахьа-х хьайгахь кѣуьйлу,
Хѣуа делахь, цхьа хѣума.
Ала соьга, стен дог ѣуьйду?
Цхьаьний екъий гѣйгѣ хьан?

Лаьний — кѣона нускал керта
Вайша тховссехь доссор ду.
Амма юха стенна гѣрта... —
Бакъдерг аьлча, кѣайле ю.
Паргѣатваккха, дог хьайн дастий...

— Гѣла, эшац и кѣамел.
Вайша-м цуьрриг хийра ваций, —
Кхача биьна цхьаьна мел?!

Суна-м хилла, оьшуш хѣума
Дац-кха долуш цхьаьна вай.
Сахьийзо хьашт дац-кха суна.
Нускал... Иза-м далор дай.

- Діа ца тоьттуш, валий ара?
- Маржа Гела, сих ма лой?
- Ткѣа, хіун лаѣа соьга ала!
- Кхана талла...
- Дера гіой!

4

Вовшийн чучча генаш ихна,
 Маьлхан аса кхевдина,
 Лаьтташ хьун ю. Къайле йиъна
 Иза даим лерина.

Акха хьун ю. Акха. Акха.
 Экхано бен гезъяза.
 Кхузахь цунна оьшу сакхо,
 Оьшу лардан са иза.

Сема лаьтта, шен кІорнина
 Шога мотт а хьоькхуш, сай.
 Цхьа а вац-кха, йина кІело,
 Хадо цуьнан дахар-тай.

Амма нисло наггахь ямарт
 Мажар цунна юьзна верг.
 Ца далийта шеха гІалат
 Сено юлу маса берг!

Тіуьнчу уьшла керча жаргіа,
 Чано цуьнца забарш йо:
 Тухий, бух а боккхий, наж цо
 Жаргіанна тіе ластабо!

Хьоза ду-кха кхузахь маьрна,
 Сенчу стиглахь бетташ тіам!
 Ткѣа, тіенислахь маццаь аьрзо,
 Байа тарло цунна чам.

Жирга хьун ю. Жирга. Жирга.
Буърса хьун ю. Кхераме.
...Вайн таллархой кхузахь хинца
Болхуш латта маьрклаже.

Гуш ду: лена уьш клада,но,
Гелбаларна некъбалац.
Ийнарг, сарралц лелча толлуш,
Экха-м хьовха — хьоза дац.

— Муца, вайша ара вала
Хьажий? — Гелас хаттар до.
— Хаац некъ карор бу ала.
Буйса яккха вай кечло?

Кхана хьалххе, жимма лелла,
Цехьа новкъа девр ду вай.
— Мега, — жоп ло цунна Гелас —
Хьуна тайннарг — суна тайн.

Буйса яккха цхьа бегийло
Меттиг лобхуш, хадий шу.
Собар! Диттийн генаш ийзош.
Дюгахь латта экха... лу.

Муца, юлуш мажар чехка,
Цунна келло ян кечло.
Тата хезий юххехь шена,
Луна кхерам тосало.

Амма корта луно сихха
Схьайбешшехь шен хьала,
Лоцу тоьпан хьольно миска,
Керчаш, дужу бацала.

— Хьоме Гела, шек ма вала,
Пхьор ца хилча лу дер дац.

Цунна-м лиъна хир ду даха,
Берга тѣра шен маѡалц.

Деллахъ... Къизчу дахарх, Гела,
Кхул тѣахъа и паргѣат ду.
Же, и тило хъо ма хъело,
Царна кечам ас бийр бу...
Суна мел и халахетарх,
Дийцар тѣахъе йолуш ду.

5

Бутт а текха тулѣабаълла,
Лавтта гѣийла нур ѣенош.
Буйса, юкъал тѣх а яълла,
Іуыйрене ю ког шершош.

Ерриг гѣайгѣа схъаялхийна,
Декачуъра сеци чѣоб.
...Набкхеттачух хѣинцалц ѣийна,
Муца гѣотту, юлуш топ.

«Кхин со хъелахъ — тѣахъа хир ду
Дагалаъцнарг кхочушдан».
Иза хѣун ду? Муца тилла?
Ма буърса ву юхъ тѣхъ ган!

Собар! Собар! Ойласхъа!
Гонах тийна, тийна ду.
Набарх лувттуш мерза гѣенаш,
Гела-м паргѣат набъеш ву.

Цѣххъаш къажар даържи юхъ тѣхъ...
«Сох ца теша, Муца, хѣан?
Цхъа а стаг вац лавттан букъ тѣхъ
Вайша вовших къаставан!»

Муца! Муца! Алахь, хлун до?
Хазац дуйцург хьайга цо?
Цунах доьлларг ду хлун глуда?
Хлун дан воллу хинца хьо?

«Муца, вайша-х йина члагло
Глайгла-бала цхьаьний лан.
Накха — некхах, агло — аглох
Тохна, цхьаьний даим ван!»

Муца! Муца! Заггин блябра
Муха хьажа воллу хьо?
Иза-х хир ю Гелех хьаьгна,
Цо-х шу шинна сагатдо!

Буьрса ву и, экха санна,
Кьинхетам а эккхийна
Шен даг чуьра, цхьаьна ханна,
Воллу цийла керчийта

Миска Гела. Хьоме Гела.
Шен доттагла тешаме.
Муца! Муца! Везандела,
Хьо стен кхойкху бекхаме?

Кьорра тоьпан тата даьржи,
Екош хьаннаш, клорга ин.
Накха лоцуш, Гела хьаьжча,
Техлоьттина-м Муца гин.

— М... Муца! Стенна? Вов со хлунда?
«Ох!» деш керчаш шен цийла,
Цо тлетуйхи:
— Дойла хьукма!
Гла-бацо чир йовкхийла!..

Діахьулдина хьуьнан кІоргехь
 Гелин шийла дакъа, и
 Вели цІа ван дагахь новкъа.
 Къайле ларъян дитна Іин.

Амма тІаьхьа... Иза хІун ду?
 Ву-те тебаш цунна цхьаъ?
 ХІун татнаш ду хезарш цунна?
 «Хьий, хьо делан мостагІ я!»

Герташ веца къайлавала!
 Стѣнга даьхьна Гелин къа?!»
 Ломан тархах хьалавала
 Муцас дера туьйсу ка.

«Бакъ дац хьуна моьттург, кІилло,
 Аса доккхур ду хьан са.
 Тешнабехк бан майра хилла, —
 ХІинца хІунда уьду дІа?!»

Муцас цуьнга: «ТІе ма гІерга!»
 Муцас тІамарш лестайо.
 И дІатекха гора-бертал,
 Амма хьун ца кхачало.

Моьтту, йѳѳжна и азалле—
 Юьхь я чаккхе цуьнан яц.
 ГІелваларна некъбо халла,
 ТІаьхьа хьажа и вахьац.

Амма цІеххьаш гонах дерриг
 Тийча санна хетта и
 Вухахьаьжи. Везандела!
 ТІаьххье тебаш ЗагІа гин.

Оьглазе ю! Бекхамах юьзна!
(Екха еъна Гелин ч'ир?!)
«Делан, нехан не'алт хуьлда!
Ас мер ду хъан деган ц'ий!

Ахь со бахънехь вийна Гела?
Ткъа, хъан са ас доккхур ду!»
Дог'а детта! Стигла къекъа!
Эзар озехь ека хъун!

Муца уьду. Вала-вола,
Лехарх меттиг карабац.
«Каравола! Каравола!
Идарх соьха хьо вер вац!»

Муца уьду, са а хаьдда,
Т'аьххье кхийдош куьйгаш го.
Днтташа а, мара лаьцна,
Юханехъа ийзаво!

Х'инца-м хъун а кхачош йоллу.
Хъалха — сийна-сийна бай.
Б'арлаг'ино-м, ткъа, суьрташ дохку:
Къорза-ц'ен а, можа, к'айн.

Муция хъалха б'ю д'ах'лоьтти
(Адмаш хилла зезагех?)
«Бакъ дац, гаур, хъуна моьттург,
Х'инца-м вер вац тхуна т'ех!

Каравола! Эца хъукма!»
Муца вужу кхура к'ел.
Ц'еххъаш кхетта, ткъесо кхуран.
Б'аьштиг лоргуш, даьккхи дерт.

Акха, акха ц'ог'а даржош,
Юха иккхи и хъала.

Декош лаьмнаш, кIорга Iаннаш,
Аз-м кхерсти генна дIа...

8

Йоьхна буьйса. Ирча буьйса.
Мох а цийза, етташ шок.
Цхьа некъахо эвла вуьйли.
Лоре боккхуш хIора ког.

Эвла гIеннийн марахь йоллу.
ЖIаьлийн «Iеб-себ» хезаш дац.
Амма цхьана корехь йогу
Гийла серло. «Йижна яц.

Хир ю тхо цIа даре хьоьжуш...»
Маржа! Миска ЗагIа яI!
Хаац, хIун ду хьайга хьоьжуш,
Бохьуш берг буй шийла кхаь...

Арахь когийн тата хезна:
— Кхечи! — еди неIаре.
Гал ца яьлла.
— ЦIахь дуй-теша? —
Олуш, Муцас туьйхи неI.

— Хир ду, вай-й, шу ма шелделла,
Сихха довла йовхха чу!
— Шелла-м хаац, кIадда-м велла...
Йоьхна еьна буьйса ю.

Гелин, хьан а са ца гатдан
Чувирзира тховссехь со-м.
Ой, и хьала хIунда гIаттац?
— Хьоьца вац, ткъа?
— Цхьа ву со-м.

Ціа кхьчна а вац и хінца?
— Кхуза-м вац...
— Бегаш ма бе.
Цул ахь соьга бакъдерг днйца,
Тхо къаьстина ду ши де..

9

Ерриг юрт а, Муца хьалха,
Орцахъели Гелина.
Амма вац и карош цхьанххьа,
Аттал лар яц вахана.

Муцас дуьйцу, бакъдерг лечкъош:
«Кхуззахь оха ялйира¹.
Діогахь лу а гина дежаш.
Тхойша цунна тебира...»

Амма, маржа, хаац царна,
Кхечу агІор дуьгуш дуй,
Иштта тіепаз Гела варна
Бехке веккѣ Муца вуй.

Дикка лелла, лобхуш Гела,
Эвла ціа уьш боьрзур бу.
«Кхиэл ю иштта везчу делан!» —
Доккха тезет хІоттор ду.

ЗагІас, миска, къайллах нахах,
Біаьрхиш охьахьцур ду.
Суьйре. Іуьйре къаьхьчу балехь,
Гела ларвеш, тоькхур ю.

Иштта хьаьхна хилла-кх, яьлла,
Шен кхолламца берта дог

¹ Ялйира — садаьіира (диалект).

Далор ду цо.
Совса яьлла
Хьан йостур ю деган бог?

10

Чан гінттош, дахаран денош
Чекхлелха, ца совцалуш.
Гуьйре ю, можа глаш эгош,
Къоьжачу Іаьнна некъ луш.

Чилла а Іеткъар ю шийла,
Ша батош дегнашна чохъ!
Юха а, байбеш вайн кийра,
БІаьстено бугІур бу бохъ!

Гелех ша къастар сел хьалхе
Диталац герга ЗагІе.
...Дог эца кхуьуш ву Ваха, —
Цунна ю ерриге цІе!

Тахна-м и чІире ю, кхета,
Ткъа, кхана, яьстича и,
Божарийн бІаьргаш тІехъ сецош,
Кхоьхьур ду шовданан хи?

ДІакхехьа жерочун дахар,
ВаллахІи, ма атта дац.
Мас вер ву цадогІург ала?
Масамма туьйсур ду дІавш?

Мнскачу ЗагІин уьш лан ницкъ
Хир буй-те, Іаткъам ца беш?
Делахъ а чІогІа ю чІагІо.
Хиндолчун вай хир ду теш.

Гела вар ширделла доггу:
 Йоързуш ю цкъа хилла чов.
 Замано-м мокхаз а огу!
 Замано-м дерзадо ов!

Дахарна ца девза собар,
 Тийналла — и цуьнца яц.
 Хилла дерг селхана, стомар,
 Тахана — и керла дац.

Иштта ду Іаламан хьелаш:
 Керчабеш хийцабийн хІоз, —
 Вайн хьалха — кхитайпа некъаш,
 Ткъа тІаьхьа — сакх-шерийн цІоз.

...Кхо шо а тІехтилла хІинца,
 ЗагІас а яьстина чІир.
 Делахь а Гела ца вицло,
 Ца волу дагара и.

Ладобггу суьйранна, Іуьйре,
 Ладобггу кхачаре цІа.
 ГІенах а кхойкху и цуьнга,
 Самах а ца тедо са.

Ткъа, нагахь Муцас, схьакъежна,
 Кхоьссича забаре дош,
 Цо болар сихдо шен цІехьа,
 Хоуьйтуш цахилар товш

Шен дагна дастаме забарш
 (Я вуьшта кхета лаац?).
 ...Ирке ю дахаран амалш,
 Кханено дохьург хаац.

Муца ву ойлане ваьлла.
 ЧIагIо ю бахийта нах,
 Ша ЗагIа езаш ву, аьлла,
 Бан лууш цуьнцанна мах.

ДоттагIчун сийнна ду дерриг...
 Юй жохьрахь Iийна и ер?
 ...МаьркIажехь вайн ЗагIин деца
 Цара йин гIуллакхан кхиэл.

Тохшална, захало хилла,
 Шаьлтанах хийцина шайн,
 Баркалла аьлла, цIа бирзи,
 Ма-хьохху гIиллакхо дайн.

Дахар шен эшшарехь текха,
 Хийцамаш сов кIезиг бу.
 Кхолламах ЗагIа ца лета,
 Ткъа, ирс а — и цуьнца ду.

Иза ду — хьоме кIант Ваха,
 Веккъа шен воьттина да.
 Муцех а олу цо: «Дада» —
 И пунна доьхкур ду хьан?

Ткъа, Муца? Изаъ ву ирсе.
 Кхочуш а хилла лаам,
 Дицина цкъа мацах хилларг,
 Бан гIерта ЗагIина там.

ХIун дохьуш йогIур ю кхане?
 Кховдор ду хьаьнга цо хIун?

Ирс-аьтто? Самукъа? Бала?
Шийлачу Јожаллин ун?

Къайлехъ ю дахаран къайле.
ЭхI, маца цо цунна зил
БугIур бу, хууш дац вайна,
И хаа лаарх а сил...

14

Аьхкенан тов гIуьтту денош.
Кхарзделла, догу дуьне,
Мархалдой, зезагаш дегош,
Массанхъа кхерстасш це.

ДогIа доьхуш, урамаш къекъош,
Лелаш ду «къоршкъалин» сур.
Бурко ю корах чу шершаш, —
Да виса, богIа-кха гур!

Муца ву нара тIехъ Iуьллуш,
Цхъа сал-пал луьстуш — ЗагIа.
Таллархойн хабарш цо дуьйцу:
Хезнарш а, лелийнарш ша.

ЗагIа-м Iа тийна тапъаьлла,
ЛадобгIуш, ца хуьлуш йист,
Дерриге карла а даьлла,
БIаьрхъалха гуш Гелин сибт.

Дагахъ ду: «ДогIур ду цIаста», —
Забар еш бовлар а кех.
«Веа со-м шун са ца гатдан», —
Муцас шайн тохар а неI.

Хъе огуш, кхехка шен коьртехъ
Ойланаш цо ницкъ ма-ббу

Діаловхку. И ма яц жоьрахъ,
Ткъа, нехан цлер тіехъ стаг ю.

Къилахъ ду, аттала ханна,
Майра а вицвина шен,
Ойла тіеерзийча цхъанна,
Хиллехъ а хьалха хьоме.

ХІан-хІа, яц, бакъо яц! Гела
Ван веза. И хилла вац.
«Ас хьобург... ХІай везандела,
Гечде ахъ, со бехке яц...»

Хаа а ца дели цунна,
Юккъешха де хийцалуш.
Мох бели. Хуьлуш дерг хІун ду?
Дела ву кхуьнан дог зуййш?

Ціеххъана диллинчу корак
Мохо чу кхобссира гІа.
Пел сетташ, хьийзина тіома,
Дуййжира ціенкъа иза.

Башха сурт тергалдеш Іийна,
Иккхира Муцин къажар.
Ойланаш юкъах а йитна,
ЗагІас дин цуьнга хаттар:

— Веларан бахъна, стаг, хІун ду?
ХІумма а-м ца даьлла сох?
— ДІаялахъ, ахъ дуййцург хІун ду?
Бсхкениг — діо баьлла мох!

Амма ЗагІин даго хьийхи:
«Лечкъадо цо соьха цхъаь».
Юха, Муца хьостуш, дийхи
Дийцар дагахъ къуьйлург схъа.

«Цхъаьна деха ялх шо даьлла», —
Муцас дагахь ойлайин. —
Хилла-тилла дерриг даьлла,
ХIун ду дийцарх цуьнга и?»

— Бакъду, доттагI вара Гела,
Амма хъан цу хазалло,
Бицбалийти безам, тешам,
Дог дуьзира сан хъагIо.

ЧагIойира аса тIаккха
Хьовца боза кхоллам сайн.
Хьовха ваьлла де ца даккха,
Вайн дегнашна тилла тIай.

Хьуьнан кIоргехь буйса яккха
Сацам хилча — воккхавеш,
Дагалаьцнарг сайн чекхдаккха
Сихвелира хьем ца беш.

Дог кхойкхура: «Бекхам! Бекхам!» —
Iеттаяре тоьпо це.
...И кхелхира шен чIир екхар
Га-бацана дуьллуш тIе.

Иштта Муцас къайле яьсти,
Дерриг дийци, ца хьулдеш.
Вийна меттиг билгалъяьккхи, —
ЗагIа хили цуьнан теш.

— Ткъа, глах тахна бIаьрг сайн кхетча,
Деъна Гелин чIир екха,
Аьлла, иза дагадеъна,
Вела эkkхар хили сан.

— Суна-м дагахь... сайх хьо воьлу...
Иза-м хIумма... тарлур ду.. —

«Мостаг!!» — цуьнан даго хьобху,
Амма изаъ кьайле ю,

15

— Сан хьомениг... Ваха... Ваха...
Хьажийтахь цкъа хьайга со.
Йоккхаеян миска нана
Ма... ма жима ву-кха хьо!

— Нана! ХIун до? Ма елхахьа,
ТIаккха-м со а воьлхур ву.
— ХIуммаъ хаац хьуна, Ваха,
Исс шо — дукха кIезиг ду.

Вуьшта... УьйтIахь... УьйтIахь... Хьажа
Стенна лета-те жIаьла? —
...Оьций пенах кхозу мажар,
Хадаеш и nel-saġla,

Йолу Муца Iуьллуш волчу,
Яйн тIетесна гIенийн тар.
...Тоьпан тата даьржа, морцуш
Муцин кийра, екъа нар.

Муца вулу хьалаэккха,
Амма кхета юха и...
Куьйган пIелгех чекх схьа некхах
Лиэша дулу довха цIий.

Гонах гIийла бIаьрг цо хьажий.
Кор а техка, го — Заġla.
Деса пенаш. Еса мажар.
ЦIепкъахь Iуьллу цхьалха гIа...

* * *

Иштта чекхдолу шира и дийцар.
Делахь а тлетоха оьшуш ду цхьаь:
Гулбина юьртахой, Муцас ма-дийцар,
Заглас и гуллакх кхайкхийра дла.

Дийцира, мичхьа ву хьуламехь Гела,
Даьлахкаш цла яр а дийхира цо.
...Муцина йина кхиэл — и кхеташ еца. —
Оцуьнца вайн дийцар дладолало.

1969 шеран август—сентябрь.

Ч У Л А Ц А М

Хьобца хьайца

«Сайн мехкан сийлахьа илланча...»	11
Жоп	12
«Со — кьонах!..»	13
«Цадахнарг делахь сан юьхьхлайн...»	14
«Сан самукьадолу...»	15
Дахаре некъ	16
Михетера шахьар	17
«Кху дуьненахь ас х'ун лобху?...»	19
«Лун берд. Яьссин тог'ин...»	20
«Со волчу хьошалг'ла вог'унш...»	21
«Стаг велча...»	22
Хьалхара г'улчаш	23
Трентов-паркехь	24
Чов йина или	25
«Цхьаъ вежа иттаниан дахарца...»	27
Алахьа. нана, сан аганан или	28
«Комаьрша дахийша, адмаш...»	29
Б'ешераш-бердаш	30
«Буйьсано вайшинна ха дийр ду тховса...»	31
«Аве-Мария»	32
«Нагахь кхетахь бертала...»	35
Латта	37
Сурт	39
Винчу дийнахь ойланаш	40
«Сан бала кхочур бац лавтган...»	41
«Со ца кхеташ хилаъ тарло...»	42
«Юьртахь ву со — Замай-Юьртахь...»	43
Хиллачу доттаг'чуьнга	44

«Кху хьуьнах дерриг сов хаза ду...»	45
Ахь соьца ма дуста	46
«Дош ма ло и лардеш дацахь...»	48
«Боца некъ ас сайна хоржу...»	49
«Стаг ваха оьшу...»	50
«Суна оьшу хьан къажар а...»	51
«Тусучун готанан нох...»	52
Сингаттаме стихаш	53
ПаргIулеш	55
«Хьайн дикане ахь па кхайкхи...»	56
«Човхор ву дахаро...»	57
«Сиха ду ткъоалгIа бIешо...»	58
Лаьмнашка веанчу хьеше	59
«Хала дац хьо лера-м...»	61
Пелхьо	62

Вайнехан дийпар

Па-буц	65
--------	----

Шайхиев Алвади Хасмагомедович

ТРАВА-МУРАВА

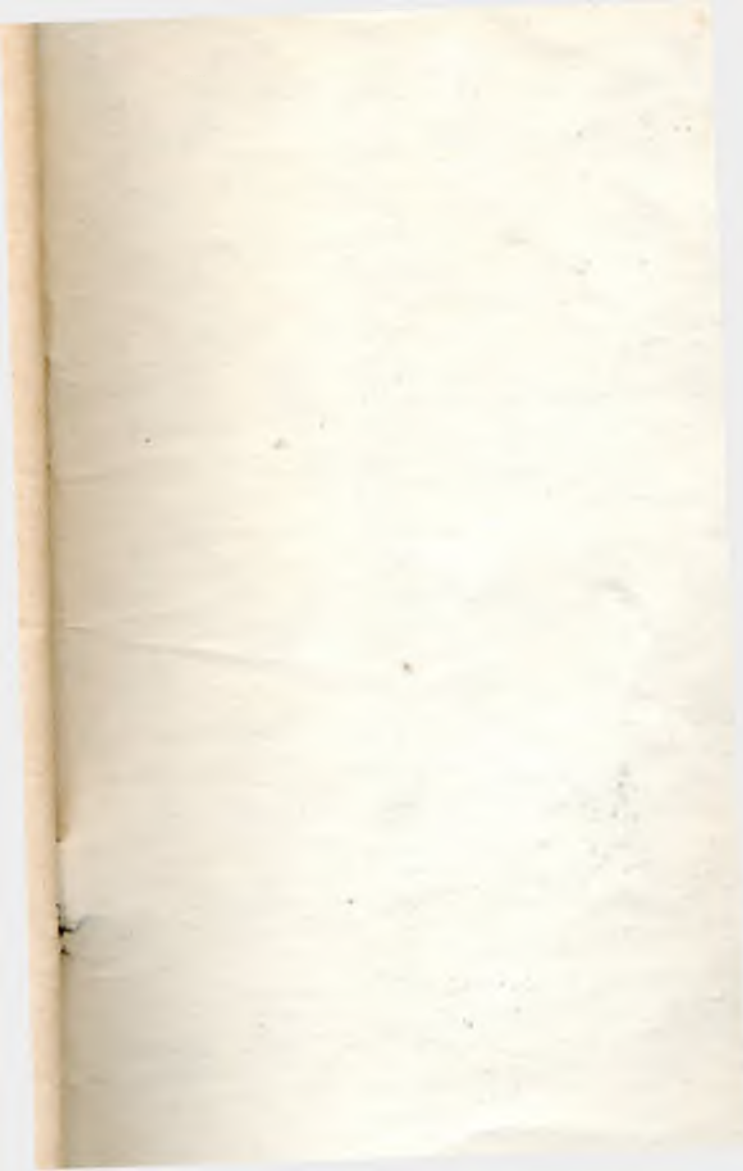
Стихи и рассказ

(на чеченском языке)

Редактор А. Д. Осмаев. Художник М. Д. Пелипско.
Худ. редактор Ю. А. Шевченко. Тех. редактор С. П. Липатова. Корректор З. А.-М. Яндарбиев.

Сдано в набор 24.IV 1978 г. Подписано к печати 27.VI 1978 г.
Формат 70х90 1/32. Бумага типографская № 2. Объем 2,75(3,22) п. л
№ ч.-изд. л. 2,12. Тираж 3000. СФ00272

Чечено-Ингушское книжное издательство Управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров Чечено-Ингушской АССР, Грозный, улица Ленина, 14
Заказ № 3707. Типография имени И. Н. Заболотного Управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.
Грозный, улица Интернациональная, 12/33. Цена 20 коп.

Мах 20 кеп.

У

✓

ТРАВА-МУРАВА
стихи и рассказ
(на чеченском языке)